

Ervaringsdeskundigen bieden inspirerende oplossingen

Gemeentes en zorgaanbieders werken op alle fronten in de jeugdhulp met elkaar samen. Ouders en jongeren worden hier soms bij betrokken, maar vaak ook nog helemaal niet. Steeds meer gemeentes en instellingen tonen wel interesse in het inzetten van ervaringsdeskundigheid, maar zijn nog zoekende in hoe ze dit het beste kunnen aanpakken. Dat ervaringsdeskundigheid in de jeugdhulp prachtige resultaten kan opleveren staat buiten kijf.

Het is daarom wel belangrijk om van onder- én bovenaf te kijken wat de situatie is, wat er nodig is en hoe dit het beste bereikt kan worden. Regio-ambassadeur Jongeren- en ouderperspectief Zeeland en Brabant Sjoek de Vries vergelijkt het huidige zorgaanbod met het kopen van een jas: 'Als je bij een kledingontwerper een jas bestelt, verwacht je ook niet dat deze direct snapt wat voor jas jij wilt hebben. Momenteel worden er in de jeugdhulp jassen ontworpen zonder dat er wordt gevraagd deze het eruit moeten zien. Het is belangrijk om eerst te vragen: "Hoe lang zijn je armen? Welke kleur vind je mooi? Is het voor de zomer of de winter? Welke stof moet het zijn?" Nu is het heel aanbodgericht, dat is handig voor een klein groepje mensen. Maar als je bij wijze van spreken maatje 44 hebt, sta je met lege handen, of je moet een te kleine jas dragen.' Op dit gebied is volgens De Vries nog veel winst te behalen. 'Door in gesprek te gaan kunnen professionals heel veel van ouders en jongeren leren; hoe ze de zorg hebben ervaren en waar ze tegenaan lopen. Maar andersom kunnen jongeren en ouders ook veel van experts leren, ze doen veel professionele kennis op en zien hoe professionals het insteken.'

Sjoerd Wiersma, regio-ambassadeur van het ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd in Gelderland en projectleider zorgbelang bij het initiatief Het JongerenNetwerk, illustreert met een mooi voorbeeld hoe de inzet van ervaringsdeskundigheid een meerwaarde kan bieden in de praktijk. 'Een onderzoeker van Karakter in de jeugdpsychiatrie had mij gevraagd om als ervaringsdeskundige mee te gaan naar gesprekken over een kwetsbaar onderwerp: suïcidaliteit. Behandelingscoördinatoren zijn soms terughoudend om over dit onderwerp te praten uit angst cliënten te triggeren. In de instelling raakte ik onverwachts met een meisje aan de praat. Aan het einde van dit gesprek zei ze "ik voel me zo gehoord, het geeft me heel veel rust." Ze voelde zich serieus genomen, ze was heel gespannen maar voelde zich na afloop veel beter door de verbinding die zij, de onderzoeker en ik met elkaar gemaakt hadden. Oprechte interesse speelt hier een hele belangrijke rol in. Als hier de tijd voor wordt gevonden – en dat is best lastig voor begeleiders met acht of tien jongeren en heel veel chaos hieromheen – en er meer herkenning, erkenning en verbinding plaats kan vinden, kunnen er meer kinderen geholpen worden.'

Positieve bijdrage

Op deze manier kan de zorg beter aansluiten bij de leefwereld van het gezin en kunnen er buiten gebaande paden oplossingen gezocht worden waar nog niet eerder over nagedacht is. Ervaringsdeskundigen kunnen hier een grote bijdrage aanleveren, zowel bij instellingen als gemeentes, op allerlei verschillende manieren: als ervaringscoach, onderzoeker, maatje of adviseur. Voor jongeren is het een hele waardevolle manier om de negatieve ervaringen in hun leven om te zetten in een positieve bijdrage aan de jeugdzorg. Petra van Buren regio-ambassadeur van het ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd in Zuid-Holland en directeur-bestuurder van KernKracht, ziet dat vaak gebeuren bij de ExpEx trainingen die worden gegeven aan jongeren: 'Alleen al het volgen van deze trainingen biedt ze bijvoorbeeld een nieuw netwerk, veel spreken ook wel van hun ExpEx-familie. Dit is een enorme boost voor hun zelfvertrouwen, ze krijgen door de training en activiteiten die ze doen positieve ervaringen en energie van elkaar weer vertrouwen om bijvoorbeeld weer hun opleiding op te pakken, een baan te zoeken, hun leven op de rit te krijgen. Dat is ontzettend belangrijk.'

Als jongeren met ervaringsdeskundigen in aanraking komen, biedt het hun zoveel perspectief en (h)erkenning. In een instelling kan het lastig zijn gemotiveerd te blijven en een stip aan de horizon te zien. Wiersma: 'Als jij worstelt met een trauma of een depressie en je denkt "dit komt niet meer goed", maar je komt iemand tegen die ook op dit punt heeft gestaan en er zelfs bovenop is gekomen, biedt dat enorm veel hoop. Ervaringsdeskundigen zijn een rolmodel: ze hebben dezelfde ellende meegemaakt maar laten zien dat het goed kan komen.'

Gezinsvisie

Ook aan de kant van de professionals kan het inzetten van het gezinsperspectief hele nieuwe inzichten bieden, vertelt De Vries. 'Ik ben een tijdje geleden betrokken geweest als ervaringsdeskundige bij een overleg over een nieuw initiatief: Very intensive care. Dit is hele specialistische hulp aan de zorgverleningskant. De vraag was breed: hoe kunnen ze voldoende capaciteit waarborgen, hoeveel financiële middelen moeten er beschikbaar gesteld worden, hoeveel mensen en hoeveel uren hebben ze hiervoor nodig, hoe kan het traject vormgegeven worden? Ik merkte tijdens die gesprekken dat de gemeentes en zorgaanbieders vanuit hele andere kokers kijken. Vaak gaat het om euro's en prestatie-indicatoren. Ik probeer ze hieruit te trekken en heel erg vanuit het gezin te kijken. Zij dachten bijvoorbeeld heel gemakkelijk over het bijplaatsen van twee extra bedden in een instelling. "Wat maakt zo'n extra bed nou uit?" was hun gedachte. Maar voor die jongeren kan dat extra bed in de ruimte heel intensief zijn. Na afloop van die gesprekken merk je dat de uitvoerders heel blij waren dat er ook vanuit dit perspectief werd gekeken.'

Ook Wiersma merkt dat met kleine veranderingen in zienswijze veel winst behaald kan worden. 'Mij werd gevraagd mee te kijken naar een situatie van een meisje in een gesloten instelling. Zij had bewust geen contact met haar ouders en kon hierdoor niet op verlof. Als je niet op verlof gaat, ontvang je ook geen mobiele telefoon. Terwijl het hebben hiervan superbelangrijk is; dit is je ticket naar buiten. Een telefoon biedt perspectief: via Instagram heb je contact met de buitenwereld, je kunt via het internet oriënteren op sport, studie, eventueel een vervolgplek, contact onderhouden met vrienden en vriendinnen of luisteren naar muziek. Het biedt afleiding en perspectief. Toen ik dit aankaarte heeft de medewerker direct actie ondernomen om een telefoon te regelen. Door het beleid in de instelling was hier nog helemaal niet aan gedacht.'

Intrinsieke motivatie

Het inzetten van ervaringsdeskundigheid hoeft helemaal niet ingewikkeld te zijn of veel tijd en geld te kosten, om toch een cruciaal verschil te maken. Van Buren ervaart dit ook in de praktijk: 'Ervaringsdeskundigen die bij ExpEx binnen een FACTteam werken zijn als het echt nodig is eigenlijk 24/7 bereikbaar voor jongeren. Dit is voor hulpverleners vaak *not done*, terwijl het ontzettend belangrijk kan zijn om in nood en buiten kantooruren bereikbaar te zijn. Jongeren missen soms in het weekend of na sluitingstijd een woord van steun om ze zo hun avond, dag of weekend door te helpen. Ze maken echt niet vaak gebruik van de bereikbaarheid, maar het biedt ze vaak heel veel rust om te weten dat ze ergens terecht kunnen.'

Niet alleen biedt het inzetten van ervaringsdeskundigheid nieuwe perspectieven, het investeren in goede zorg op korte termijn kan ook langdurige kostbare zorgkosten uitsparen. De Vries noemt als voorbeeld dat er bij een eetprobleem regelmatig alleen wordt gekeken naar hoe dit opgelost kan worden, maar niet naar de achterliggende oorzaak, zoals bijvoorbeeld depressie of ADHD. 'Nu wordt er twintig jaar geld uitgegeven aan zorg die niet goed aansluit, terwijl wanneer er direct geïnvesteerd werd in het achterhalen van de onderliggende oorzaak, twee jaar intensieve zorg misschien voldoende was. Er is hierdoor een hele grote intrinsieke motivatie bij ouders en kinderen om het systeem te verbeteren. Dat raakt me diep en maakt het zijn van een ervaringsdeskundige anders dan een gewone functie. Je maakt een stuk makkelijker verbinding met elkaar.'

Dit is deel twee van een reeks van drie artikelen over ervaringsdeskundigheid.